

му етапі співробітники бібліотеки вивчають стародруки з метою віднайдення необхідних елементів опису. Останній здійснюється, як правило, в електронному форматі мовою оригіналу та у перекладі українською мовою.

Традиційно на семінарі обговорювалося широке коло матеріалознавчих питань, пов'язаних з різними аспектами збереження документів. У доповіді завідувачки відділу наукових технологій збереження фондів (ВНТЗФ) **Л. П. Затоки** «Світло: вплив на різні види бібліотечних документів» йшлося про інтенсифікацію процесів старіння складових бібліотечних документів – фарб, паперу під впливом світлового випромінювання, а також про основні вимоги стандарту з консервації документів стосовно світлового режиму. В іншій своїй доповіді матеріалознавчого спрямування, підготовленій у співавторстві з молодшим науковим співробітником НБУВ, кандидатом технічних наук **А. А. Остапенко**, доповідачкою була порушена актуальна проблема довговічності паперу та виокремлені сучасні екологічні способи її вирішення.

У виступі головного бібліотекаря НБУВ **О. В. Полякової** йшлося про розкриття такого важливого для збереження документів бібліотеки напрямку, як облік та перевірка фондів.

У рамках щорічного семінару, як правило, детально розглядаються різні аспекти мікробіологічної, техногенної безпеки приміщень і фондів, а також профілактики мікологічного пошкодження документів як однієї із головних складових комплексного постійнодіючого у Бібліотеці екологічного моніторингу. І цього року цій темі було присвячено низку доповідей. Зокрема, молодший науковий співробітник ВНТЗФ, кандидат біологічних наук **Я. І. Савчук**, науковий співробітник Інституту мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного НАН України (ІМВ НАН України), кандидат біологічних наук **А. І. Чусенко**, провідний інженер ІМВ НАН України **Ю. Б. Письменна** у своїй спільній доповіді «Пошкодження конструкційних матеріалів мікроскопічними грибами», побудованій на матеріалах Випробувальної лабораторії грибостійкості та мікробіологічних досліджень технічних, медичних виробів і матеріалів ІМВ НАНУ, здійснили порівняльний аналіз типових пошкоджень різних конструкційних матеріалів окремими видами мікроскопічних грибів. Автори не лише вказали на причини і наслідки мікологічного пошкодження матеріалів, а й запропонували заходи щодо упередження виникнення біоповшкоджуючих ситуацій. На важливі аспекти мікробіологічних досліджень та профілактики мікологічного пошкодження сховищ і фондів було звернуто увагу аудиторії у доповідях молодшого наукового співробітника НБУВ **Л. М. Куяви** «Медичні аспекти застосування дезінфікуючих засобів у бібліотечних та архівних приміщеннях», провідного інженера-хіміка НБУВ **Л. М. Волосятих** «Визначення кількісної та таксономічної характеристик мікроміцетів з повітря сховищ та поверхні документів НБУВ».

Нетрадиційний погляд на книжковий пил оприлюднила головний бібліотекар НБУВ **Т. В. Крікова**. Її цікаву, змістовну доповідь «Сучасний погляд на книжковий пил: невичерпний біоархів для наукових досліджень» присутні вислухали з особливим інтересом. Доповідачка зокрема відзначила: стрімкий розвиток сучасних технологій big data, геноміки та протеоміки дає змогу досліджувати бібліотечні книги разом з накопиченим у них пилом як контейнери з біоматеріалом, що є невичерпним джерелом інформації для вивчення історії людства. Деякі історичні аспекти збереження стародруків порушувалися у виступі старшого наукового співробітника НБУВ, кандидата історичних наук **Ю. К. Рудакової**.

Про збереження документів у сучасних умовах йшлося у співдоповіді «Використання сучасних електронних баз даних для оптимізації умов зберігання бібліотечних фондів», підготовленої інженером-хіміком I категорії НБУВ **Н. Б. Балянницею** і молодшим науковим співробітником НБУВ **Л. М. Куявою**.

В атмосфері підвищеного інтересу проходила презентація інформації завідувача відділу реставрації НБУВ **Л. А. Сорочіної** про роботу IX Міжнародного семінару «Лики пам'яті. Найновіші технології збереження та відновлення рукописної та друкованої спадщини», що відбувся у Матенадарані (м. Єреван, Вірменія) 17–21 червня 2019 р. Метою таких зібрань, наголосила доповідачка, є створення атмосфери та умов для проникнення в інші культури, формування шанобливого ставлення до міжнародного культурного спадку.

У роботі семінару взяв участь представник приватного бізнесу, директор ТОВ «ДЕСНА-ДНІПРО-ТАНДЕМ» **С. В. Панченко**, який також опікується проблемами гігієни бібліотечних, архівних та музейних фондів, хоча й на комерційній основі.

Майже всі виступи подавалися у змістовній слайдовій формі. Учасники семінару брали активну участь в обговоренні усіх порушених питань. Аудиторія консолідовано виступила за активізацію співпраці у галузі збереження та консервації документів у бібліотеках, музеях і архівах України в різних форматах за прискорення розроблення нової державної програми збереження фондів в Україні. На засіданні також було висловлено декілька цікавих пропозицій щодо порядку денного наступного семінару. Зокрема, пропонувалося приділити максимум уваги розробленню рекомендацій стосовно технологій збереження документів на нетрадиційних носіях.

Людмила Муха,
кандидат історичних наук,
заст. генерального директора НБУВ
Любов Затока,
науковий співробітник НБУВ

Наукометрія: вектори розвитку в Україні та Євросоюзі

У рамках Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні тенденції у цифрову епоху» відбувся 10-й, ювілейний, семінар «Бібліометричні технології та наукометричні дослідження». До його роботи долучилися фахівці провідних науково-дослідних інститутів, вищих навчальних закладів, бібліотечних установ.

Головну увагу учасники засідання приділили видавничим і наукометричним ініціативам Євросоюзу, проблематиці визначення груп експертів на основі аналізу бібліометричних по-

казників і порівняльним оцінкам наукометричної рефлексії академічної та вузівської науки.

Одну з науково-комунікаційних ініціатив Євросоюзу – трансформацію передплатної журнальної бізнес-моделі в більш економічну бізнес-модель відкритого доступу – розглянув у своїй доповіді завідувач відділу НБУВ, кандидат технічних наук **Л. Й. Костенко**. Означена ініціатива полягає в передачі коштів від існуючих передплатних бюджетів наукових інституцій до публікаційних бюджетів. Передбачається,

що з 2020 р. результати досліджень, виконаних за кошти платників податків, мають публікуватися в спеціально визначених журналах відкритого доступу та на відповідних програмно-технологічних платформах. Ресурси, які сьогодні витрачаються на передплату, повинні спрямовуватися на організацію нової видавничо-комунікаційної інфраструктури відкритого доступу. Доповідач зауважив, що видавничі корпорації (зокрема, Elsevier) негативно ставляться до такої новації, але змушені розпочинати переговори для знаходження своєї ніші в нових реаліях. Натомість, наукові інституції підтримують позицію Євросоюзу в цій сфері. Свідченням цього може бути спільна заява трьох національних академії наук (Франції, Німеччини і Великої Британії), в якій вони критично висловилися стосовно монополії комерційних структур на право визначати науковий рівень публікацій, адже це прерогатива дослідницьких інституцій. У процесі реалізації згаданої ініціативи власники комерційних наукометричних систем Scopus і Web of Science змушені будуть кардинально переглянути політику індексування та поширення журналів. За прогнозом Л. Й. Костенка, з 2020 р. в Євросоюзі взаємовідносини наукових і видавничих корпорацій почнуть змінюватися: видавці вже не зможуть диктувати свої умови науковцям для одержання власних надприбутків – правила співпраці значною мірою визначатиме наукове співтовариство. Варто мати на увазі, що намір проводити аналогічну видавничо-телекомунікаційну та наукометричну стратегію висловив і Китай.

Презентація старшого наукового співробітника Інституту досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України, кандидата хімічних наук **В. П. Рибачука** була присвячена порівняльним оцінкам наукометричної рефлексії академічної та вузівської науки. Доповідач відзначив: питання про те, яка модель науки краща – академічна або університетська, не повинно розглядатися в площині протиставлення однієї форми іншій. Кожна з них має свої особливі функції, історію становлення та місце в сучасній структурі науки. Тому їх потрібно не протиставляти, а розглядати як взаємодоповнюючі. На завершення В. Рибачук наголосив, що для отримання університетами або академічними інститутами дійсно високих міжнародних рейтингів потрібна, в першу чергу, високорозвинута інноваційна економіка, а також підтримка процесу інтеграції академічної й університетської науки.

У виступі старшого наукового співробітника Інституту проблем реєстрації інформації НАН України, кандидата технічних наук **І. В. Балагури** розглядалася структура та алгоритми наукометричних сервісів для визначення експертів із середовища науковців. Вони мають вирізнятися активною співпрацею у наукових колективах та значним творчим доробком із обраної тематики, стосовно вирішення завдань у різних галузях наукової діяльності. Визначення експертних груп має здійснюватися на основі баз даних наукових публікацій за допомогою формування та аналізу мереж співавторів і термінів з обраної тематики. Виявлення експертних груп може здійснюватися за допомогою визначення кластерів у мережах співавторства.

Концепцію дуалізму наукометрії у своїй доповіді представила директорка Наукової бібліотеки Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, кандидат історичних наук **В. О. Копанєва**. Вона розглянула підходи до вирішення проблеми оцінювання результативності дослідницької діяльності, які обстоювали у своїх напрацюваннях Г. Добров і В. Налімов. Було відзначено, що розбіжність методологічних підходів цих учених до оцінювання досліджень – це не помилковість їхніх поглядів, а вияв дуалізму наукометрії. Ос-

танній проявляється в подвійності співвідношень формальних (кількісних) та експертних критеріїв оцінювання науки і прогнозування напрямів її розвитку. Доповідачка наголосила на необхідності подальшого розроблення теоретико-методологічної бази наукометрії як інструменту моніторингу та підтримки досліджень.

Провідний бібліотекар Науково-технічної бібліотеки ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» **А. В. Кузнецов** ознайомив учасників семінару з досвідом участі видавців України у CrossRef – об'єднанні видавців наукових публікацій (журналів, монографій, збірників матеріалів конференцій), яке створене з метою розроблення та підтримки всесвітньої високотехнологічної інфраструктури наукових комунікацій. CrossRef побудоване на технології DOI (Digital Object Identifier) міжнародного реєстру науково-інформаційних матеріалів та пов'язаних з ними метаданих. Доповідач відзначив, що видавнича служба УРАН представила в CrossRef понад 60 видавців України.

Науковий співробітник НБУВ, кандидат наук із соціальних комунікацій **Т. В. Симоненко** розглянула питання інтерпретації та узагальнення емпіричних закономірностей інформаційних явищ і процесів у комунікаційних структурах науки, які є виявом об'єктивно існуючих, але теоретично не обґрунтованих, кількісних відношень між суб'єктами і об'єктами наукових комунікацій (вченими, публікаціями, термінами тощо). Було показано, що на даний час не існує загальноприйнятої точки зору щодо механізму формування згаданих закономірностей, їх узагальнення та подання у формі єдиного закону. Вирішити це питання Т. Симоненко запропонувала на основі масштабної інваріантності розглянутих закономірностей. Концепція масштабної інваріантності дає змогу узагальнити закономірності інформаційних процесів і явищ у середовищі наукових комунікацій і представити їх сукупність у вигляді стійкого закону розподілу з характеристичним показником, рівним коду золотий пропорції.

У виступах працівників НБУВ, наукового співробітника **О. І. Жабіна**, молодшого наукового співробітника, кандидата наук із соціальних комунікацій **Є. О. Кухарчук**, молодшого наукового співробітника **А. О. Жабіна**, аспіранта **А. С. Медведєвої** порушувалася проблематика альтернативних метрик наукової інфосфери, системи міжнародних ідентифікаторів у наукових комунікаціях, упровадження когнітивних практик у наукометрію та сучасні аспекти застосування наукометричної платформи Web of Science.

При підбитті підсумків семінару його учасники констатували наявність розбіжностей у підходах до оцінювання результативності наукових досліджень в Україні і Євросоюзі. Зокрема, у спільній заяві національних академії наук Франції, Німеччини, Великої Британії наголошується, що оцінювання наукового рівня публікацій це справа вчених, бібліотечні показники мають бути інтерпретовані експертами, а імпаکت-фактори журналів взагалі не повинні враховуватися. Однак, в Україні вважаються вагомими ті публікації, що представлені в журналах, які індексуються в наукометричних платформах Scopus і Web of Science. Присутні були єдині в думці: Україна має гармонізувати свою наукометричну політику з науково-інформаційними ініціативами Євросоюзу.

Леонід Костенко,
кандидат технічних наук, зав. відділу НБУВ
Олександр Жабін,
науковий співробітник НБУВ